

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA MIHALA BOBEKA [MICHAL BOBEK]
SECINĀJUMI,
sniegti 2016. gada 15. septembrī¹

Lieta C-375/15

BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG
pret
Verein für Konsumenteninformation

(*Oberster Gerichtshof* (Augstākā tiesa, Austrija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Tiesību aktu tuvināšana — Direktīva 2007/64/EK — Maksājumu pakalpojumi iekšējā tirgū — Pamatlīgumi — Iepriekšēja vispārējā informācija — Informācija par izmaiņām pamatlīgumu nosacījumos — Prasība par informācijas sniegšanu uz pastāvīga informācijas nesēja — Informācija, kas ir “sniegta” vai “darīta pieejama” — Informācijas nosūtīšana, izmantojot internetbankas elektronisko pastkastīti

I – Ievads

1. Direktīvā 2007/64/EK par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū² ir paredzēts, ka maksājumu pakalpojumu sniedzējam, izmantojot papīru vai citu *pastāvīgu informācijas nesēju*, maksājumu pakalpojumu lietotājam ir *jāsniedz* informācija par izmaiņām pamatlīgumos.

2. *BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG* (turpmāk tekstā – “*BAWAG*”) ir banka, kas darbojas Austrijā. Tā saviem klientiem piedāvā noslēgt līgumus par tiešsaistes (internetbankas) banku pakalpojumiem. Šādu līgumu par internetbankas pakalpojumu izmantošanu vispārējos noteikumos *BAWAG* ir paredzējis līguma noteikumu, saskaņā ar kuru “paziņojumi par izmaiņām” klientam tiks sniegti, izmantojot tās internetbankas iekšējo pastkastīti. *Verein für Konsumenteninformation* (Patērētāju informēšanas apvienība) uzskata, ka šāds līguma noteikums neatbilst Direktīvā 2007/64 paredzētajam pienākumam par informācijas sniegšanu uz “pastāvīga informācijas nesēja”.

1 — Oriģinālvaloda – angļu.

2 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 13. novembra Direktīva 2007/64/EK par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū, ar ko groza Direktīvas 97/7/EK, 2002/65/EK, 2005/60/EK un 2006/48/EK un atceļ Direktīvu 97/5/EK (OV 2007, L 319, 1. lpp.; turpmāk tekstā – “Direktīva 2007/64”). No 2018. gada 13. janvāra Direktīva 2007/64 ir atcelta un aizstāta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 25. novembra Direktīvu (ES) 2015/2366 par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū, ar ko groza Direktīvas 2002/65/EK, 2009/110/EK un 2013/36/ES un Regulu (ES) Nr. 1093/2010 (OV 2015, L 337, 35. lpp.).

3. Šajā lietā Tiesai tiek lūgts izlemt, vai informāciju, kas tiek sniegta, izmantojot internetbankas pastkastīti, var uzskatīt par tādu, kas tiek “nodrošināta” uz “pastāvīga informācijas nesēja” (nevis tikai tiek “darīta pieejama”) Direktīvas 2007/64 izpratnē. Vispārīgāk runājot, Tiesai vēlreiz³ tiek lūgts panākt līdzsvaru starp, no vienas puses, minimālajiem kritērijiem par patērētāju informēšanu un aizsardzību un, no otras puses, tehnoloģiju attīstību, kas ir aktuāla tendence komersantu vidū (kuru neapšaubāmi virza arī patērētāju vēlmes), lai izveidotu tiešsaistes datorizētu vidi saziņai ar saviem klientiem.

II – Atbilstošās tiesību normas

A – Savienības tiesības

4. Direktīvā 2007/64 ir paredzēti noteikumi par maksājumu pakalpojumu nosacījumu un informēšanas prasību pārskatāmību⁴. Šajos noteikumos ir precizēti maksājumu pakalpojumu sniedzēju pienākumi attiecībā uz informācijas sniegšanu maksājumu pakalpojumu lietotājiem, kuriem saskaņā ar preambulas 21. apsvērumu “[..] būtu jāsaņem vienādi augstvērtīga, skaidra informācija [..], lai viņi varētu veikt uz informāciju balstītu izvēli un iepirkties visā ES [..]”.

5. Saskaņā ar Direktīvas 2007/64 preambulas 23. apsvērumu informēšanas prasībām vajadzētu būt samērīgām ar lietotāju vajadzībām un informācija būtu jāsniedz standartizētā veidā. Tomēr šajā preambulas apsvērumā ir noteikts, ka informēšanas prasībām vienreizējam maksājumu darījumam būtu jāatšķiras no informēšanas prasībām pamatlīgumiem (kuros paredz maksājumu darījumu virkni). Preambulas 24. apsvērumā ir izskaidrotas prasības attiecībā uz iepriekšēju informēšanu saistībā ar pamatlīgumiem, kā arī tiek sniegta vadlīnijas par to, kas ir “pastāvīgs informācijas nesējs”, piedāvājot piemērus tam. Preambulas 25. apsvērumā ir izskaidrotas informēšanas prasības, kas ir piemērojamas vienreizējam maksājumu darījumam atšķirībā no pamatlīgumiem, paredzot, ka nav vajadzīgs, lai informācija jebkurā gadījumā tiktu sniegta papīra formā vai izmantojot citu pastāvīgu informācijas nesēju, ja vien klients tā nav lūdzis.

6. Direktīvas 2007/64 preambulas 27. apsvērumā ir izšķirti divi veidi, kādos maksājumu pakalpojumu sniedzējiem būtu jāsniedz informācija. “Pirmais veids – informācija jāsniedz, t. i., maksājumu pakalpojumu sniedzējam pašam pēc savas ierosmes attiecīgā laikā jāpaziņo informācija, kā noteikts šajā direktīvā, negaidot, kamēr maksājumu pakalpojumu lietotājs to lūgs. Otra iespēja – informācija būtu jādara pieejama maksājumu pakalpojumu lietotājam, ja viņš prasa papildu informāciju”. Šī preambulas apsvēruma turpinājumā ir gan izskaidrotas situācijas gan minēti to piemēri, kad informācija “ir darīta pieejama” un klientam būtu aktīvi jārikojas, lai tai piekļūtu.

7. Direktīvas 2007/64 4. pantā ir sniegta definīcijas. 4. panta 12) punktā noteikts, ka “pamatlīgums” ir maksājumu pakalpojumu līgums, ar kuru reglamentē atsevišķu un secīgu maksājumu darījumu veikšanu nākotnē un kurā var būt iekļautas saistības un nosacījumi maksājumu konta atvēršanai”. Saskaņā ar 4. panta 25) punktu “pastāvīgs informācijas nesējs” ir jebkurš instruments, kurš dod iespēju maksājumu pakalpojumu lietotājam uzglabāt informāciju, kas adresēta personīgi viņam, tā, lai tā būtu pieejama turpmākai atsaucei par informēšanas nolūkam atbilstīgu laikposmu un ļautu neizmainītā veidā atveidot uzglabāto informāciju”.

3 — Skat. spriedumu, 2012. gada 5. jūlijs, *Content Services* (C-49/11, EU:C:2012:419). Par vārdu “papīra formā vai izmantojot citu pastāvīgu informācijas nesēju” interpretāciju Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 23. aprīļa Direktīvas 2008/48/EK par patēriņa kredītlīgumiem un ar ko atceļ Direktīvu 87/102/EEK (OV 2008, L 133, 66. lpp.) 10. panta kontekstā skat. ģenerālvokātes E. Šarpstones [E. Sharpston] secinājumus lietā *Home Credit Slovakia* (C-42/15, EU:C:2016:431). 2015. gada 21. maija spriedumā *El Majdoub* (C-322/14, EU:C:2015:334) Tiesa ir arī skaidrojusi Padomes 2000. gada 22. decembra Regulas (EK) Nr. 44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās (OV 2001, L 12, 1. lpp., labojums latviešu valodā – OV 2011, L 81, 18. lpp.; turpmāk tekstā – “Briseles I regula”) 23. panta 2. punktu, kurā ir atsauce uz “jebkuru saziņu, izmantojot elektroniskus līdzekļus, kas paliekoši reģistrē [..]”.

4 — Skat. 1. panta 2. punktu un preambulas 18. apsvērumu.

8. Direktīvas 2007/64 III sadaļas “Maksājumu pakalpojumu nosacījumu pārskatāmība un informēšanas prasības” 2. nodaļā ir paredzēti noteikumi, kas ir piemērojami “vienreizēja maksājuma darījumiem” (35.–39. pants). Savukārt tās 3. nodaļā ir paredzēti noteikumi, kas ir piemērojami “pamatlīgumiem” (40.–48. pants).

9. Direktīvas 2007/64 41. pants par “iepriekšēju vispārēju informāciju” attiecībā uz “pamatlīgumiem” ir formulēts šādi:

“1. Dalībvalstis prasa, lai laicīgi pirms tam, kad maksājumu pakalpojumu lietotājam kļūst saistošs jebkāds pamatlīgums vai piedāvājums, maksājumu pakalpojumu sniedzējam, izmantojot papīru vai jebkādu citu pastāvīgu informācijas nesēju, jāsniedz maksājumu pakalpojumu lietotājam informācija un nosacījumi, kas paredzēti 42. pantā. Informāciju un nosacījumus izklāsta viegli saprotamā formulējumā un skaidri saprotamā veidā tās dalībvalsts oficiālajā valodā, kurā piedāvā maksājumu pakalpojumu, vai kādā citā valodā, par kuru puses vienojušās.

[..]”

10. Direktīvas 2007/64 44. pants attiecas uz izmaiņām pamatlīgumu nosacījumos. Saskaņā ar 44. panta 1. punkta pirmo daļu “jebkādas izmaiņas pamatlīgumā, kā arī 42. pantā noteiktajā informācijā un noteikumos, maksājumu pakalpojumu sniedzējs ierosina tādā pašā veidā, kā noteikts 41. panta 1. punktā, un ne vēlāk kā divus mēnešus pirms to ierosinātās piemērošanas dienas”. Saskaņā ar 44. panta 1. punkta otro daļu “attiecīgā gadījumā saskaņā ar 42. panta 6. punkta a) apakšpunktu maksājumu pakalpojumu sniedzējam ir jāinformē maksājumu pakalpojumu lietotājs par to, ka var uzskatīt, ka maksājumu pakalpojumu lietotājs ir pieņēmis šīs izmaiņas, ja viņš līdz to pilnīgas spēkā stāšanās datumam nav paziņojis maksājumu pakalpojumu sniedzējam par to, ka viņš tām nepiekrīt. Šādā gadījumā maksājumu pakalpojumu sniedzējs arī norāda, ka maksājumu pakalpojuma lietotājam ir tiesības nekavējoties un bez soda maksājuma lauzt pamatlīgumu līdz izmaiņu piemērošanas dienai”.

B – Austrijas tiesības

11. Direktīva 2007/64 tika transponēta Austrijas tiesību sistēmā ar *Bundesgesetz über die Erbringung von Zahlungsdiensten (Zahlungsdienstegesetz)* (Maksājumu pakalpojumu likums, *BGBI.* 2009 I, Nr. 66). Minētā likuma 26. pants ir formulēts šādi:

“(1) Laicīgi pirms tam, kad maksājumu pakalpojumu lietotājam kļūst saistošs līgums vai līguma piedāvājums, maksājumu pakalpojumu sniedzējam

1. pamatlīguma gadījumā saskaņā ar 28. pantu ir jāsniedz maksājuma pakalpojuma lietotājam līguma informācija un noteikumi papīra formā vai, ja maksājuma pakalpojuma lietotājs tam ir piekritis, izmantojot citu pastāvīgu informācijas nesēju, [..]

[..].”

12. Maksājumu pakalpojumu likuma 29. pants par grozījumiem pamatlīgumos ir formulēts šādi:

“(1) Maksājumu pakalpojumu sniedzējam

1. ir jāpaziņo maksājuma pakalpojuma lietotājam par plānotajiem grozījumiem pamatlīgumā vismaz divus mēnešus pirms to paredzētās piemērošanas dienas, ievērojot 26. panta 1. punkta 1. apakšpunktā un 26. panta 2. punktā paredzēto veidu, un,

2. ja saskaņā ar 28. panta 1. punkta 6. apakšpunkta a) punktu ir noslēgta vienošanās, ir jānorāda,

- a) ka var uzskatīt, ka maksājumu pakalpojumu lietotājs ir piekritis šim izmaiņām, ja viņš līdz to piemērošanas dienai nav paziņojis maksājumu pakalpojumu sniedzējam par to, ka viņš tām nepiekrīt, un ka
- b) maksājumu pakalpojuma lietotājam ir tiesības bez iepriekšējas paziņošanas un bez soda maksājuma pārtraukt pamatlīgumu līdz grozījumu spēkā stāšanās dienai.

III – Pamatlieta, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

13. Slēdzot līgumus ar klientiem par bankas pakalpojumiem, *BAWAG* izmanto vispārīgus līgumus, kuros ir paredzēti vispārēji darījuma noteikumi. Attiecīgais līguma noteikums pamatlietā, jo īpaši attiecas uz *BAWAG* internetbankas izmantošanu no klientu puses. Tā redakcija ir šāda:

“Paziņojumus un izrakstus (jo īpaši informāciju par kontu, izrakstus no konta, izrakstus no kredītkartes konta, paziņojumus par izmaiņām utt.), kuri bankai ir jānosūta klientam vai jādara tie viņam pieejami, klients, ja viņš ir piekritis izmantot internetbanku, saņem pa pastu vai elektroniskā veidā, [bankai] padarot tos lejupielādējamus vai nosūtot tos, izmantojot *BAWAG P. S. K.* internetbanku”.

14. Saziņa, izmantojot attiecīgās internetbankas sistēmu, kā to apraksta iesniedzējtiesa, notiek šādā veidā: internetbankas sistēmas ietvaros *BAWAG* katram atsevišķam klientam ierīko elektronisko pastkastīti. Klienti var piekļūt šai elektroniskajai pastkastītei, ielogojoties ar savu personīgo paroli internetbankas interneta vietnē. Tad banka elektroniskos paziņojumus nosūta uz šo elektronisko pastkastīti. Nekādi papildu paziņojumi netiek nosūtīti, piemēram, ziņa uz klienta paziņotu privātā elektroniskā pasta adresi par to, ka paziņojums ir nosūtīts uz viņa elektronisko pastkastīti internetbankā.

15. Pamatlietā *Verein für Konsumenteninformation* cēla prasību, lai *BAWAG* tiktu liegts attiecīgo noteikumu ietvert līgumos, kurus tā noslēdz ar saviem klientiem, kā arī to piemērot šiem klientiem. Pirmās instances tiesa prasību apmierināja, tā tika apstiprināta arī apelācijas kārtībā. Tika konstatēts, ka attiecīgais līguma noteikums nav saderīgs ar normatīvajām prasībām, kas paredzētas Maksājumu pakalpojumu likuma 26. panta 1. punkta 1. apakšpunktā, lasot to kopsakarā ar 29. panta 1. punkta 1. apakšpunktu. *BAWAG* iesniedza kasācijas sūdzību *Oberster Gerichtshof* (Augstākā tiesa, Austrija). Šajā ziņā *Oberster Gerichtshof* (Augstākā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdeva Tiesai šādus jautājumus:

“1) Vai Direktīvas 2007/64/EK [..] 41. panta 1. punkts, lasot to kopsakarā ar 36. panta 1. punktu, ir jāinterpretē tādējādi, ka informācija (elektroniskajā formā), ko banka tiešsaistes banku pakalpojumu sniegšanas (internetbankas) ietvaros nosūta uz klienta elektroniskā pasta kastīti, kā rezultātā klients pēc tam, kad tas ir reģistrējies internetbankas interneta vietnē, var lejupielādēt šo informāciju, uzklikšķinot uz to, tiek paziņota klientam uz pastāvīga informācijas nesēja?”

2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir noliedzoša:

Vai [Direktīvas 2007/64] 41. panta 1. punkts, lasot to kopsakarā ar 36. panta 1. punktu, ir jāinterpretē tādējādi, ka šajā gadījumā

- a) bankas informācija gan tiek piedāvāta uz pastāvīga informācijas nesēja, taču klientam tā nevis tiek paziņota, bet tiek vienīgi nodrošināta tās pieejamība klientam, vai
- b) runa ir vienīgi par informācijas pieejamības nodrošināšanu, neizmantojot pastāvīgu informācijas nesēju?”

16. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu Tiesā tika reģistrēts 2015. gada 15. jūlijā. Rakstveida apsvērumus iesniedza BAWAG, Verein für Konsumenteninformation, Itālijas un Polijas valdības, kā arī Eiropas Komisija. Verein für Konsumenteninformation, BAWAG un Komisija sniedza mutvārdu apsvērumus 2016. gada 30. jūnija tiesas sēdē.

IV – Analīze

A – Ievada apsvērumi

17. Pirms analizēju *Oberster Gerichtshof* (Augstākā tiesa) uzdotos jautājumus pēc būtības, ir nepieciešami trīs precizējumi.

1) Par atbilstošajām Direktīvas 2007/64 tiesību normām

18. Pirmkārt, lai arī iesniedzējtiesa jautājumus ir uzdevusi par Direktīvas 2007/64 41. panta 1. punktu, “lasot to kopsakarā” ar šīs direktīvas 36. panta 1. punktu, tikai pirmajai tiesību normai ir tieša nozīme šajā lietā.

19. Šķiet, ka no lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu sniegtās informācijas izriet, ka attiecīgo līguma noteikumu šajā lietā ietver vienošanās par internetbankas pakalpojumu izmantošanu. Šī vienošanās par internetbankas pakalpojumu izmantošanu ir pamatlīguma papildinājums. Tādēļ attiecīgais līguma noteikums attiecas uz informācijas sniegšanu saskaņā ar pamatlīgumiem. Līdz ar to Direktīvas 2007/64 36. panta 1. punkts, kas attiecas tikai uz vienreizēja maksājuma darījumiem, proti, maksājumu darījumiem, kuri neietilpst pamatlīgumā, nav tieši piemērojams šajā lietā.

20. Tomēr 36. panta 1. punktā ir ietverts elements, kuram ir nozīme, sistēmiski interpretējot direktīvu kopumā. Tas regulē veidu, kādā informācija tiek darīta pieejama vienreizēja maksājuma darījuma gadījumā, kas tieši atšķiras no veida, kādā informācija tiek sniegta pamatlīguma gadījumā. Tādēļ iesniedzējtiesas atsauce prejudiciālajos jautājumos uz 36. panta 1. punktu ir jāsaprot kā lūgums interpretēt attiecības starp šīm divām tiesību normām, jo abas šīs tiesību normas par prasībām informācijas sniegšanai – 36. un 41. pants – direktīvā ir saprotamas kā savstarpēji saistītas tiesību normas.

21. Otrkārt, ir skaidrs, ka attiecīgajā līguma noteikumā – no Direktīvas 2007/64 viedokļa – ir atsauce uz samērā dažādiem elementiem. Tas ir formulēts šādi: “..paziņojumus un izrakstus (jo īpaši informāciju par kontu, izrakstus no konta, izrakstus no kredītkartes konta, paziņojumus par izmaiņām utt.) [...]”. Tomēr, kā tas ir apstiprināts ar Tiesai iesniegtajiem rakstveida un mutvārdu apsvērumiem, šī lieta faktiski attiecas tikai uz pēdējo no šiem elementiem, proti, “paziņojumiem par izmaiņām”, kurš ir arī vienīgais elements, kas varētu radīt izmaiņas pamatlīgumos.

22. Direktīvas 2007/64 tiesību norma, kura ir piemērojama izmaiņām pamatlīgumos, ir tās 44. pants. 44. panta 1. punktā ir noteikts, ka “jebkādas izmaiņas pamatlīgumā [...] maksājumu pakalpojumu sniedzējs ierosina tādā pašā veidā, kā noteikts 41. panta 1. punktā [...]”. Ievērojot šos iemeslus, es uzskatu, ka atbilstošās tiesības normas šajā lietā ir Direktīvas 2007/64 41. panta 1. punkts un 44. panta 1. punkts.

2) Par uzdoto jautājumu formulējumu

23. Pieņēmums, kas izriet no prejudiciāla nolēmuma formulējuma šajā lietā, ir saikne, kas pastāv starp saziņā izmantotā *datu nesēja* veidu un *veidu* kādā informācija tiek paziņota. Vai tas, ka ir pastāvīgs informācijas nesējs, noteikti nozīmē, ka informācija ir “sniegta”? Vai informācija ir tikai “darīta pieejama”, ja tā netiek paziņota, izmantojot pastāvīgu informācijas nesēju?

24. Manuprāt, šie divi elementi – saziņā izmantotā datu nesēja veids un veids, kādā informācija tiek paziņota, – ir jāvērtē atsevišķi. Jautājums par informācijas nesēju ir nošķirams no jautājuma par veidu, kādā informācija tiek piegādāta.

25. Direktīvā 2007/64 nav nekādas norādes par to, ka informācijas sniegšanā izmantotajam datu nesējam un veidam, kādā informācija tiek nosūtīta, ir jābūt saskaņotiem. Tieši otrādi, vairākos direktīvas preambulas apsvērumos ir paskaidrots, ka tie ir divi dažādi jautājumi. Preambulas 24. apsvērumā ir noteikts, kas ir “pastāvīgs informācijas nesējs”, kā arī ir minēti šāda informācijas nesēja piemēri. Preambulas 27. apsvērumā ir paredzēti divi veidi, kādos saskaņā ar direktīvu ir jāpaziņo informācija (“sniegt” un “darot pieejamu”). Līdz ar to var paredzēt situāciju, kurā informācija, pat ja tā ir uz “pastāvīga informācijas nesēja”, netiek klientam efektīvi “sniegta”, bet tiek tikai “darīta pieejama”, kā tas ir ilustrēts ar piemēriem vairākās direktīvas tiesību normās⁵.

26. Šo iemeslu dēļ iesniedzējtiesas divi uzdotie jautājumi var tikt vienkāršoti un formulēti šādi: 1) vai informācija elektroniskajā pastkastītē internetbankā ir informācija uz “pastāvīga informācijas nesēja” un 2) vai var uzskatīt, ka šādā gadījumā banka šo informāciju ir “sniegusi” (nevis tikai “darījusi pieejamu”)?

3) Par valsts tiesas norādītajiem faktiem

27. Iesniedzējtiesa ir konstatējusi, ka šajā tiesvedībā ir jāuzskata, ka elektroniskas vēstules, kuras banka paziņo, izmantojot internetbankas sistēmu, uz tajā esošo klienta elektronisko pastkastīti, nevar tikt grozītas. Banka tās neizdzēs informēšanas nolūkiem atbilstīgu laikposmu. Informāciju var iegūt un atveidot līdzvērtīgā veidā (elektroniski vai drukātā formā). Vēstules var apstrādāt klients, kurš var tās arī izdzēst.

28. Tomēr šos apsvērumus apstrīd *Verein für Konsumenteninformation*. Tā uzskata, ka iesniedzējtiesa jau ir pievērsusies faktu juridiskajai kvalifikācijai.

29. Judikatūrā ir noteikts, ka LESD 267. pantā noteiktās procedūras pamatā ir funkciju sadale starp valsts tiesām un Tiesu. Tikai valsts tiesas kompetencē ir konstatēt un novērtēt pamatlietas faktus⁶.

30. Šajā lietā iesniedzējtiesa ir diezgan sīki izvērtējusi elektroniskas pastkastītes īpašības un attiecīgo internetbankas sistēmu. Tāpēc analīze šo secinājumu B daļas 1. punktā ir vērsta uz to, lai izskaidrotu jēdziena “pastāvīgs informācijas nesējs” apjomu saskaņā ar Direktīvu 2007/64.

31. Tiesai iesniegtie apsvērumi izraisa jautājumus par prasībām, kuras ir jāievēro attiecībā uz komunikācijas sistēmām internetā, lai tās varētu tikt uzskatītas par “pastāvīgiem informācijas nesējiem”. Šajā kontekstā, pat ja vienīgi valsts tiesas kompetencē ir novērtēt kā faktiskos elementus šajā lietā attiecīgās BAWAG internetbankas sistēmas tehniskās īpašības, dažus noderīgus kritējus var sniegt, interpretējot Direktīvā 2007/64 minētā jēdziena “pastāvīgs informācijas nesējs” definīciju.

5 — Piemēram, 43. pantā ir paredzēts, ka pakalpojumu lietotājam ir tiesības pēc pieprasījuma (tātad iniciatīva nāktu no klienta puses) saņemt līguma nosacījumus “papīra formā vai uz cita pastāvīga informācijas nesēja”.

6 — Piemēram, skat. spriedumus, 2016. gada 18. februāris, *Finanmadrid EFC* (C-49/14, EU:C:2016:98, 27. punkts un tajā minētā judikatūra), un 2015. gada 3. septembris, *Costea* (C-110/14, EU:C:2015:538, 13. punkts un tajā minētā judikatūra).

B – Analīze

1) Par pastāvīgu informācijas nesēju

32. Būtiskās prasības, lai datu nesēju vai ierīci uzskatītu par “pastāvīgu informācijas nesēju”, ir ietvertas Direktīvas 2007/64 4. panta 25) punktā minētajā definīcijā: a) tam ir jādod iespēja uzglabāt informāciju, kas adresēta personīgi klientam, tā, lai tā būtu pieejama turpmākai atsaucei par informēšanas nolūkam atbilstīgu laikposmu, un b) tam ir jāgarantē uzglabātās informācijas atveidošana neizmainītā veidā.

33. Tādi paši elementi ir arī ietverti vairākos citos Savienības sekundāro tiesību aktos, kuros ir atsauce uz jēdzienu “pastāvīgs informācijas nesējs”. Šis jēdziens, kas pirmoreiz tika lietots Direktīvā 97/7/EK distances līgumu jomā⁷, paredz alternatīvu papīram kā datu vai informācijas nesējam. Lai arī Direktīvā 97/7/EK jēdziens “pastāvīgs informācijas nesējs” nebija definēts, Tiesa, pamatojoties uz elementiem, kas ietverti jēdziena “pastāvīgs informācijas nesējs” definīcijā, kuru Savienības likumdevējs ir sniedzis citos normatīvajos aktos, apstiprināja vienotu šī jēdziena izpratni Savienības tiesībās⁸. Iepriekš 32. punktā minētās definīcijas elementi ir ietverti arī turpmākajos sekundāro tiesību⁹ un to īstenošanas aktos¹⁰.

34. Galvenie definīcijas elementi – uzglabāšana un atveidošana – ir atrodami arī tādos citos tiesību aktos, kuros nav tiešas atsauces uz jēdzienu “pastāvīgs informācijas nesējs”, piemēram, Direktīvā 2003/31/EK par elektronisko tirdzniecību¹¹.

a) Par pastāvīgu informācijas nesēju un internetu

35. Jēdziena “pastāvīgs informācijas nesējs” un tā definīcijas elementu ieviešana liecina par Savienības likumdevēja vēlmi mazināt spriedzi starp i) vajadzību pielāgoties tehnoloģiju attīstībai, kas komercdarījumus, izmantojot internetu un citus elektroniskās komunikācijas līdzekļus, padara ātrākus, un ii) patērētāju tiesību aizsardzību, viņus informējot. Pielīdzinot uz papīra drukātu informāciju citiem “pastāvīgiem informācijas nesējiem” konkrētās situācijās, Savienības tiesības atzīst tehnoloģiju attīstību, kā arī patērētāju un pakalpojuma sniedzēju ekonomiskās intereses atteikties no uz papīra drukātas informācijas.

7 — Eiropas Parlamenta un Padomes 1997. gada 20. maija Direktīva par patērētāju aizsardzību saistībā ar distances līgumiem (OV 1997, L 144, 19. lpp.), kas tika atcelta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 25. oktobra Direktīvu 2011/83/ES par patērētāju tiesībām un ar ko groza Padomes Direktīvu 93/13/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 1999/44/EK un atceļ Padomes Direktīvu 85/577/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 97/7/EK (OV 2011, L 304, 64. lpp.). Direktīvas 97/7 5. pantā ir noteikts, ka klientam ir jāsaņem 4. panta 1. punkta a) līdz f) apakšpunktā norādītās iepriekšējas informācijas rakstisks apstiprinājums vai apstiprinājums ar citu viņam pieejamu “pastāvīgu informācijas nesēju”.

8 — Spriedums, 2012. gada 5. jūlijs, *Content Services* (C-49/11, EU:C:2012:419, 44. punkts). Tiesa atsauca uz Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 23. septembra Direktīvas 2002/65/EK par patēriņa finanšu pakalpojumu tālpārdošanu un grozījumiem Padomes Direktīvā 90/619/EEK un Direktīvās 97/7/EK un 98/27/EK (OV 2002, L 271, 16. lpp.) 2. panta f) punktu, Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 9. decembra Direktīvas 2002/92/EK par apdrošināšanas starpniecību (OV 2003, L 9, 3. lpp.) 2. panta 12. punktu, Direktīvas 2008/48 3. panta m) punktu un Direktīvas 2011/83 2. panta 10. punktu.

9 — Piemēram, skat. Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 14. janvāra Direktīvas 2008/122/EK par patērētāju aizsardzību attiecībā uz dažiem aspektiem, kas saistīti ar daļlaika lietojuma tiesībām, ilgtermiņa brīvdienu produktiem, tālāpārdošanas un apmaiņas līgumiem (OV 2009, L 33, 10. lpp.) 2. panta 1. punkta h) apakšpunktu, Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. jūlija Direktīvas 2009/65/EK par normatīvo un administratīvo aktu koordināciju attiecībā uz pārvedamu vērtspapīru kolektīvo ieguldījumu uzņēmumiem (PVKIU) (OV 2009, L 302, 32. lpp.) 2. panta 1. punkta m) apakšpunktu, Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 23. jūlija Direktīvas 2014/92/ES par maksājumu kontu tarifu salīdzināmību, maksājumu kontu maiņu un piekļuvi maksājumu kontiem ar pamatfunkcijām (OV 2014, L 257, 214. lpp.) 2. panta 17. punktu, Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 15. maija Direktīvas 2014/65/ES par finanšu instrumentu tirgiem un ar ko groza Direktīvu 2002/92/ES un Direktīvu 2011/61/ES (OV 2014, L 173, 349. lpp.) 4. panta 1. punkta 62) apakšpunktu un Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 20. janvāra Direktīvas (ES) 2016/97 par apdrošināšanas izplatīšanu (pārstrādāta redakcija) (OV 2016, L 26, 19. lpp.) 2. panta 1. punkta 18) apakšpunktu.

10 — Piemēram, skat. Komisijas 2006. gada 10. augusta Direktīvas 2006/73/EK, ar ko īsteno Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2004/39/EK attiecībā uz ieguldījumu sabiedrību organizatoriskām prasībām un darbības nosacījumiem un jēdzienu definīcijām minētās direktīvas mērķiem (OV 2006, L 241, 26. lpp.), 2. panta 2. punktu.

11 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 8. jūnija Direktīva par dažiem informācijas sabiedrības pakalpojumu tiesiskiem aspektiem, jo īpaši elektronisko tirdzniecību, iekšējā tirgū (OV 2000, L 178, 1. lpp.), kuras 10. panta 3. punktā ir paredzēts, ka “līguma noteikumi un vispārējie noteikumi, kas piedāvāti saņēmējam, jādarā pieejami tādā veidā, kas ļauj tam šos noteikumus uzglabāt un apskatīt”.

36. Tomēr tajā pašā laikā jēdziena “pastāvīgs informācijas nesējs” definīcijas elementu – uzglabāšanas un atveidošanas neizmainītā veidā – mērķis ir aizsargāt patērētājus kā līgumattiecību ievainojamāko pusi, novēršot to, ka informācija viņiem tiek sniegta tikai īslaicīgai izmantošanai¹², kā arī to, ka pakalpojumu sniedzēji vienpusēji groza informāciju. Šīs īpašības, kā to ir formulējis ģenerālvokāts P. Mengoci [*P. Mengozzi*], nozīmē, “ka informācija ir klienta pārraudzībā, nevis tās personas pārraudzībā, kas to sniegusi”¹³.

37. Neskatoties uz relatīvi skaidro jēdziena “pastāvīgs informācijas nesējs” definīciju, diskusijas šajā lietā ir par to, vai ziņojumi, kas nosūtīti, izmantojot elektronisko pastkastīti internetbankā, ir saderīgi ar jēdziena “pastāvīgs informācijas nesējs” elementiem, kuri ir izklāstīti iepriekš 32. punktā.

38. Par atskaites punktu *Verein für Konsumenteninformation* uzskata to, ka elektronisko pastu un interneta vietnes nevar uzskatīt par “pastāvīgiem informācijas nesējiem”, jo tās nevar radīt faktisku instrumentu informācijas uzglabāšanai.

39. Manuprāt, šis arguments nav atbalstāms.

40. Šobrīd ir skaidrs, ka jēdziens “pastāvīgs informācijas nesējs” ir definēts elastīgi. Tiesa ir uzskatījusi to par “funkcionāli līdzvērtīgu” papīram¹⁴, tādējādi atbrīvojot to no aizspriedumiem par to, kādam būtu jābūt materiālam informācijas datu nesējam.

41. Turklāt Direktīvas 2007/64 4. panta 25) punktā minētā atsauce uz “jebkuru instrumentu” apstiprina to, ka jēdziens “pastāvīgs informācijas nesējs” ir jādefinē plaši, *a priori* neizslēdzot nekādus iespējamus saziņas veidus.

42. Tādējādi jēdziens “pastāvīgs informācijas nesējs” ir neatkarīgs no informācijas vai datu nesēja materiālās struktūras vai aparatūras iezīmēm. Tas vairāk ir pamatots uz *funkcionālajām* īpašībām, kuras regulē tā darbību un ļauj tam izpildīt prasības par informācijas uzglabāšanu un atveidošanu neizmainītā veidā direktīvas 4. panta 25) punkta nozīmē. Līdz ar to, ciktāl šie nosacījumi tiek izpildīti, faktiskais “pastāvīga informācijas nesēja” veids un forma var mainīties laika gaitā līdz ar tehnoloģiju attīstības iespējām.

43. Protams, Savienības tiesiskā regulējuma attīstībā parādās zināmas neskaidrības, ja ir jāvērtē tas, vai komunikācijas sistēmas internetā var atbilst uz jēdzienu “pastāvīgs informācijas nesējs” attiecinātajām prasībām. Proti, Direktīvas 2002/65 preambulas 20. apsvēruma un Direktīvas 2002/92 2. panta 12) punkta atklāj zināmu atturību attiecībā pret internetu, paredzot, ka jēdziens “pastāvīgs informācijas nesējs” neaptver interneta vietnes, ja vien tās neatbilst kritērijiem, kas noteikti tā definīcijā.

44. Tomēr Direktīvas 2011/83 preambulas 23. apsvērumā elektroniskā pasta vēstules ir uzskaitītas kā pastāvīga informācijas nesēja piemēri. Turklāt ar Direktīvu 2007/64, iespējams, ir mainīta atturīgā pieeja pret interneta vietnēm. Šobrīd šīs direktīvas preambulas 24. apsvērumā kā “pastāvīga informācijas nesēja” piemērs tieši ir iekļautas tās interneta vietnes, kas “ir pieejamas turpmākai atsaucēi par laikposmu, kurš atbilst informācijas mērķiem, un ļauj neizmainītā veidā atveidot uzglabāto informāciju”.

12 — Skat. pēc analogijas ģenerālvokātes E. Šarpstones secinājumus lietā *Home Credit Slovakia* (C-42/15, EU:C:2016:431, 24. punkts).

13 — Ģenerālvokāta P. Mengoci secinājumi lietā *Content Services* (C-49/11, EU:C:2012:126, 42. punkts).

14 — Spriedums, 2012. gada 5. jūlijs, *Content Services* (C-49/11, EU:C:2012:419, 40. un 42. punkts).

45. Visbeidzot, interneta vietnes kvalificēšanu par “pastāvīgu informācijas nesēju”, ņemot vērā tās funkcionālās īpašības, ir apstiprinājusi arī EBTA tiesa spriedumā *Inconsult Anstalt/Finanzmarktaufsicht*¹⁵, saistībā ar lietu par jēdziena “pastāvīgs informācijas nesējs” interpretāciju saskaņā ar Direktīvu 2002/92. Šajā lietā EBTA tiesa paziņoja, ka “parastas” vietnes nebūtu saderīgas ar prasībām, lai tās uzskatītu par pastāvīgiem informācijas nesējiem¹⁶, savukārt “progresīvas” vietnes varētu tikt uzskatītas par tādiem, ja tās ir saderīgas ar prasībām, kas paredzētas piemērojamajā definīcijā¹⁷.

46. Tādēļ šeit ir jāsecina, ka attiecībā uz komunikācijas sistēmām internetā netiek izslēgts, ka tās pašas par sevi var būt “pastāvīgi informācijas nesēji”. Tomēr, lai tās tiktu uzskatītas par pastāvīgiem informācijas nesējiem, to funkcionalitātei un darbībai ir jāatbilst Direktīvas 2007/64 4. panta 25) punktā paredzētajām prasībām, kuras ir iepriekš izklāstītas šo secinājumu 32. punktā.

b) Par “internetbankas elektronisku pastkastīti” kā pastāvīgu informācijas nesēju

47. Ievērojot lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu minēto informāciju, BAWAG un Komisija uzskata, ka attiecīgā internetbankas elektroniskā pastkastīte atbilst direktīvas 4. panta 25) punktā paredzētajām prasībām.

48. Savukārt *Verein für Konsumenteninformation* apgalvo, ka attiecīgā internetbankas sistēma nav saderīga ar iepriekš minētajām prasībām, jo BAWAG pati pārvalda serveri, uz kura elektroniskā pastkastīte ir saglabāta. Tādējādi netiek garantēts, ka elektroniskajā pastkastītē ietvertā informācija paliks negrozīta. Turklāt pakalpojumu sniedzējs var bloķēt lietotāju piekļuvi. Polijas valdība šajā pašā ziņā uzskata, ka elektroniskā pasta vēstules un ziņojumi, kuri tiek nosūtīti, izmantojot internetbankas sistēmu, ir divi dažādi instrumenti, jo pēdējais vispārīgi ļauj maksājumu pakalpojumu sniedzējam vienpusēji grozīt ziņojumu saturu vai bloķēt pieeju tiem, it īpaši pēc līguma izbeigšanas, līdz ar to nevar garantēt identisku informācijas atveidošanu.

49. Manuprāt, tas, vai elektronisko pastkastīti internetbankā var vai nevar uzskatīt par “pastāvīgu informācijas nesēju”, ir atkarīgs no Direktīvas 2007/64 4. panta 25) punktā paredzēto nosacījumu izpildes, kas ir jāizvērtē valsts tiesai, ņemot vērā Tiesas noteiktos interpretācijas kritērijus.

50. Tiesas spriedums *Content Services* nav visai lietderīgs šajā ziņā. Tiesa minētajā lietā Direktīvas 97/7 kontekstā konstatēja, ka informācija, kas klientam tiek sniegta tikai ar hipersaites uz interneta vietni palīdzību, nevar tikt uzskatīta par “pastāvīgu informācijas nesēju” šīs direktīvas 5. panta 1. punkta izpratnē¹⁸. Tomēr Tiesai nebija iespējas izvērtēt tādu situāciju, kad vietnē tiek nodrošināts, ka klients informāciju var uzglabāt, piekļūt tai un atveidot to¹⁹. Šādu situāciju savukārt ir izvērtējusi EBTA tiesa lietā *Inconsult Anstalt/Finanzmarktaufsicht*²⁰.

51. Izmantojot pieeju, kas ir līdzīga EBTA tiesas izmantotajai pieejai spriedumā *Inconsult Anstalt/Finanzmarktaufsicht*, es uzskatu, ka tādi dažāda veida tehniskie pasākumi kā komunikācijas sistēmas internetā var, ņemot vērā to īpašības un funkcionalitāti, būt saderīgi ar prasībām, kas ir izvirzītas attiecībā uz “pastāvīgu informācijas nesēju”.

15 — 2010. gada 27. janvāra spriedums (E-4/09, *EFTA Court Report 2010*, 86. lpp).

16 — EBTA tiesas 2010. gada 27. janvāra sprieduma *Inconsult Anstalt/Finanzmarktaufsicht* (E-4/09, *EFTA Court Report 2010*, 86. lpp.) 63. punktā šī tiesa konstatēja, ka “parasta vietne” – kas kalpo kā dinamiska elektroniska resursvietne vai portāls, lai sniegtu informāciju, kuru vietnes īpašnieks kopumā var brīvi grozīt, – neatbilst prasībām par informācijas atveidošanas neizmainītā veidā garantēšanu un līdz ar to nevar tikt uzskatīta par pastāvīgu informācijas nesēju.

17 — Šī atšķirība ir minēta Eiropas Vērtspapīru tirgu ekspertu grupas (EVTEG) 2007. gada ziņojumā “Par pastāvīgu informācijas nesēju – tālpārdošanas direktīva un Finanšu instrumentu tirgus direktīva”, pieejams: http://ec.europa.eu/finance/securities/docs/esme/durable_medium_en.pdf.

18 — Spriedums, 2012. gada 5. jūlijs, *Content Services* (C-49/11, EU:C:2012:419, 51. punkts).

19 — Spriedums, 2012. gada 5. jūlijs, *Content Services* (C-49/11, EU:C:2012:419, 46. punkts).

20 — EBTA tiesas 2010. gada 27. janvāra spriedums *Inconsult Anstalt/Finanzmarktaufsicht* (E-4/09, *EFTA Court Report 2010*, 86. lpp.).

52. Manuprāt, necenšoties izsmelt vai ierobežot pastāvošo vai iespējamo tehnisko pasākumu klāstu, kas varētu atbilst Direktīvas 2007/64 4. panta 25) punktā paredzētajām prasībām, elektroniskās pastkastītes internetbankā var tikt uzskatītas par “pastāvīgiem informācijas nesējiem” divos gadījumos²¹. Pirmkārt, var uzskatīt, ka elektroniskā pastkastīte internetbankā atbilst prasībām, lai tā *per se* būtu “pastāvīgs informācijas nesējs”. Otrkārt, var uzskatīt, ka šāda sistēma izveido ceļu elektronisko dokumentu nosūtīšanai, kuri, ja tiek piedāvāti atbilstošā formātā, paši var būt “pastāvīgi informācijas nesēji”. Abos gadījumos galvenais jautājums ir par to, vai informācija var tikt uzglabāta atbilstīgu laikposmu un vai tiek garantēta tās atveidošana neizmainītā veidā. Tomēr abos gadījumos “elektroniskās pastkastītes” pastāvēšana nozīmē drošu pastāvīgu informācijas uzglabāšanas telpu, kurai lietotājs var piekļūt ar lietotārvārdu un paroli.

53. Pirmajā gadījumā elektroniskā pastkastīte internetbankā ir sistēma, kas ļauj maksājumu pakalpojumu sniedzējiem nosūtīt informāciju, bet maksājumu pakalpojumu lietotājiem to uzglabāt un atveidot. Tomēr šajā gadījumā elektroniskās pastkastītes nodalītās funkcijas kā “pastāvīgam informācijas nesējam”, no vienas puses, un kā “datu nesējam, kurā tiek uzglabāta informācija”, no otras puses, lielā mērā netiek pieminētas.

54. Attiecībā uz prasību par informācijas uzglabāšanu tai ir jābūt pieejamai informēšanas nolūkos atbilstīgu laikposmu, tas ir, kamēr tā ir svarīga maksājumu pakalpojumu lietotāja interešu aizsardzībai attiecībās ar maksājumu pakalpojumu sniedzēju²². Tādēļ, ņemot vērā informācijas saturu un skartās līgumiskās tiesības un pienākumus, informācijas pieejamības laikposms var atšķirties²³. Attiecībā uz izmaiņām pamatlīguma nosacījumos laikposms, kurā informācija ir pieejama, var turpināties arī pēc norēķinu konta slēgšanas vai līguma izbeigšanas, lai maksājumu pakalpojumu lietotājam būtu iespējams iegūt informāciju par savām līgumiskajām tiesībām un vajadzības gadījumā pieprasīt atlīdzību.

55. Tiklīdz jautājums par informācijas uzglabāšanu atbilstīgu laikposmu ir atrisināts, jāizpilda ir arī prasība par informācijas “atveidošanu neizmainītā veidā”. Atveidot neizmainītā veidā nozīmē to, ka maksājumu pakalpojumu sniedzējam nedrīkst būt iespēju no tehniskā viedokļa vienpusēji izmainīt vai izdzēst lietotājam jau nosūtītu informāciju²⁴. Līdz ar to ir maz ticams, ka elektroniska pastkastīte, kura tiek saglabāta pie maksājumu pakalpojumu sniedzēja un kuru tas pārvalda, būs saderīga ar prasību par informācijas “atveidošanu neizmainītā veidā”, jo no tehniskā viedokļa to pārrauga maksājumu pakalpojumu sniedzējs.

56. Neskatoties uz neapšaubāmi sarežģītajām modernajām tehnoloģijām, būtība ir ļoti vienkārša: tiesiskā regulējuma par patērētāju informēšanu, noslēdzot līgumu vai izdarot grozījumus tajā, mērķis ir tāds, ka patērētāji tiek informēti noteiktā veidā un ka viņi var saglabāt šo informāciju drošā formātā vēlākiem pierādīšanas mērķiem. Nedomājot par kādas līgumslēdzējas puses ļaunprātīgu rīcību, “elektroniska pastkastīte”, kuru pārrauga pakalpojumu sniedzējs, pēc būtības nevar garantēt to, ka klienti informāciju, kas nosūtīta uz šo elektronisko pastkastīti, var saglabāt drošā formātā turpmākai atsaucei vai izmantošanai. Velkot paralēles ar “pirmsvirtuālo” laikmetu, tāda elektroniska pastkastīte atgādina situāciju, kurā klientiem ar banku noslēgtie līgumi tika izsniegti papīra veidā, bet visi šie līguma dokumenti bija obligāti jāuzglabā bankas arhīvā. Pat ja papīrs ir samērā pastāvīgs [informācijas nesējs], informāciju, kas ieļauta šajos arhivētajos līguma dokumentos, pavisam noteikti no klienta viedokļa nevar klasificēt kā tādu, kura ir “pieejama turpmākai atsaucei” un kuru var “atveidot neizmainītā veidā” Direktīvas 2007/64 4. panta 25) punkta izpratnē.

21 — EBTA tiesas 2010. gada 27. janvāra spriedumā *Inconsult Anstalt/Finanzmarktaufsicht* (E-4/09, *EFTA Court Report 2010*, 86. lpp.) ir identificēti šie divi gadījumi attiecībā uz interneta vietnēm kopumā. Skat. šī sprieduma 64. un turpmākos punktus.

22 — Skat. pēc analogijas EBTA tiesas 2010. gada 27. janvāra spriedumu *Inconsult Anstalt/Finanzmarktaufsicht* (E-4/09, *EFTA Court Report 2010*, 86. lpp., 44. punkts).

23 — Turpat.

24 — Skat. pēc analogijas EBTA tiesas 2010. gada 27. janvāra spriedumu *Inconsult Anstalt/Finanzmarktaufsicht* (E-4/09, *EFTA Court Report 2010*, 86. lpp., 66. punkts).

57. Tomēr iepriekš tika minēts arī otrs gadījums. Pirmajā gadījumā, kā arī lielākajā daļā šajā lietā iesniegto apsvērumu diskusija galvenokārt ir par to, vai elektroniska pastkastīte pati par sevi var tikt uzskatīta par “pastāvīgu informācijas nesēju”. Tomēr šāds uzsvars varētu būt nedaudz maldinošs. Elektroniska pastkastīte var būt kā portāls informācijas sniegšanai. Šajā gadījumā elektroniska pastkastīte pati netiek uzskatīta par informācijas datu nesēju. Citiem vārdiem sakot, internetbankas sistēmas elektronisku pastkastīti varētu uzskatīt par “vārteju”, caur kuru atbilstošā informācija tiek nosūtīta elektronisko dokumentu veidā. Ja šis viedoklis tiek apstiprināts, galvenais jautājums ir nevis par to, “kādi ir elektroniskas pastkastītes tehniskie parametri”, bet gan par to, “kā izskatās individuālie ziņojumi, kas tiek nosūtīti, to izmantojot”.

58. Aplūkojot tuvāk sniegtās informācijas formātam izvirzītās prasības, informācija, kas adresēta personīgi klientam, ir jāsniedz kā elektronisks dokuments, kura formāts garantē šīs informācijas atveidošanu neizmainītā veidā. Neskarot jautājumu par iespējamām tehniskajiem risinājumiem, kuri varētu tikt nodrošināti elektroniskā formāta veidā, kas principā novērš izmaiņu izdarīšanu, garantējot informācijas autentiskumu saprātīgā daudzumā, ja vēlāk uz to pamatotos klienti.

59. Tā kā otrajā gadījumā elektroniska pastkastīte ir kanāls dokumentu nosūtīšanai, nevis ierīce informācijas uzglabāšanai, ir jāpastāv iespējai, ka elektroniskie dokumenti tiek uzglabāti atsevišķi, veidā, kas ļauj lietotājam dokumentu lejupielādēt un/vai izdrukāt. Proti, konceptuāli nodalot elektronisku pastkastīti kā vārteju no elektroniskas pastkastītes kā ierīces informācijas uzglabāšanai, prasības par informācijas uzglabāšanu šajā gadījumā nozīmē to, ka informācija, kas tiek nosūtīta, izmantojot elektronisku pastkastīti, kā arī iespējas to uzglabāt klientam ir jādara zināmas, izmantojot lietotājam draudzīgu saskarni. Kā to ir uzsvērusi EBTA tiesa, tai “ir jāietver īpašības, kas ļaus klientam nešaubīgi vai nu iegūt informāciju uz papīra drukātā veidā, vai uzglabāt to uz cita pastāvīga informācijas nesēja”²⁵.

60. Ja atbilstošā informācija tiek nosūtīta kā elektronisks dokuments, kas pats par sevi ir “pastāvīgs informācijas nesējs”, iespēja uzglabāt elektronisko dokumentu uz personīgā cietā diska vai dokumenta izdrukas uzglabāšana klienta personīgajā lietā principā atbilstu laika kritērijam attiecībā uz pieejamību uzglabātai informācijai. Tomēr ir jānorāda, ka, izveidojot “elektronisku pastkastīti”, maksājumu pakalpojumu sniedzējs rada pastāvīgu telpu, kurā klients var uzglabāt noteiktu informācijas apjomu. Tas nozīmē, ka laikposmam, kurā elektronisku dokumentu veidā nosūtītie ziņojumi ir pieejami pašā elektroniskajā pastkastītē, ir jāatbilst informēšanas nolūkam, izņemot, ja klientam ir skaidri norādīts, ka elektroniskajā pastkastītē internetbankā elektronisko dokumentu var uzglabāt īslaicīgi un ka, beidzoties precīzi noteiktajam saprātīgajam laikposmam, tas vairs nebūs pieejams.

61. Tādējādi, manuprāt, nosacījums par informēšanu uz “pastāvīga informācijas nesēja” Direktīvas 2007/64 4. panta 25) punkta izpratnē ir izpildīts, ja informācija klientiem tiek piedāvāta viegli pieejamā un drošā formātā, izmantojot elektronisku pastkastīti, kā arī ja klientiem ir rīcības brīvība rīkoties ar šo informāciju tā, kā viņi to uzskata par vajadzīgu. Salīdzinot šo situāciju ar pastu, tas ir tas pats, kas “vēstules” nodošana klientam. Tas, ko katrs klients ar to dara – saglabā vai izmet – ir katra paša ziņā.

62. Visbeidzot ir jāpiebilst, ka abi iepriekš izklāstītie gadījumi nav savstarpēji izslēdzoši. Protams, manuprāt, lai atbilstu nosacījumiem par komunikāciju, izmantojot “pastāvīgu informācijas nesēju”, vismaz vienam no gadījumiem ir jāpastāv. Tomēr abu alternatīvu tehniskās īpašības var tikt apvienotas. Piemēram, internetbankas sistēma, kuras ietvaros tiek nodrošināts, ka pakalpojumu lietotājs pārrauga savu elektronisko pastkastīti, bet pakalpojumu sniedzējam tiek liegts vienpusēji grozīt vai dzēst informācijas saturu, var tajā pašā laikā darboties kā vārteja, pa kuru atbilstošā informācija tiek sniegta elektronisko dokumentu veidā tādā formātā, kas garantē to negrozāmību un uzglabājamību un kas ļauj lietotājam saglabāt dokumentu, to izdrukājot vai lejupielādējot.

25 — EBTA tiesas 2010. gada 27. janvāra spriedums *Inconsult Anstalt/Finanzmarktaufsicht* (E-4/09, *EFTA Court Report 2010*, 86. lpp., 64. un 65. punkts).

63. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uzskatu, ka Direktīvas 2007/64 44. panta 1. punkts, lasot to kopsakarā ar 41. panta 1. punktu un 4. panta 25) punktu, ir jāinterpretē tādējādi, ka informācija, kuru maksājumu pakalpojuma sniedzējs nosūta uz klienta elektronisko pastkastīti internetbankā, ir informācija uz “pastāvīga informācijas nesēja”, ar nosacījumu, ka elektroniska pastkastīte internetbankā dod iespēju maksājumu pakalpojumu lietotājam uzglabāt informāciju, kas adresēta personīgi viņam, tā, lai tā būtu pieejama turpmākai atsaucei par informēšanas nolūkam atbilstīgu laikposmu. Turklāt tai ir jāļauj neizmainītā veidā atveidot uzglabāto informāciju, tādējādi novēršot to, ka pakalpojumu sniedzējs varētu piekļūt šai informācijai, grozīt vai dzēst to. Elektroniska pastkastīte internetbankā var būt arī piemērots kanāls informācijas nosūtīšanai elektronisko dokumentu veidā, ja šie dokumenti paši par sevi atbilst prasībām, kas izvirzītas attiecībā uz “pastāvīgu informācijas nesēju”, un ja šāda sistēma mudina lietotāju uzglabāt elektroniski un/vai izdrukāt šos dokumentus, izmantojot viegli pieejamu funkciju.

2) Par informāciju, kas ir “sniegta” vai “darīta pieejama”

64. Gadījumā, ja valsts tiesa konstatē, ka attiecīgā elektroniskā pastkastīte internetbankā vai tajā sniegta informācija atbilst prasībām, lai to uzskatītu par “pastāvīgu informācijas nesēju”, vēl ir jānoskaidro, vai informācija saistībā ar “paziņojumiem par izmaiņām” var tikt uzskatīta par “sniegtu” Direktīvas 2007/64 41. panta 1. punkta izpratnē.

65. Kā jau iepriekš izklāstīts šo secinājumu 25. punktā, Direktīvā 2007/64 ir paredzēti divi atšķirīgi saziņas režīmi ar dažādām prasībām.

66. Kā to Itālijas valdība pareizi norādīja savos rakstveida apsvērumos, atšķirīgā terminoloģija, kas izmantota Direktīvas 2007/64 36.–37. pantā (informācija, kas ir “darīta pieejama”) atšķirībā no 41.–42. pantā izmantotās (informācija, kas ir “sniegta”), izsaka divus dažādus standartus informācijas nosūtīšanai maksājumu pakalpojumu lietotājiem. Manuprāt, gadījumos, kad direktīvā tiek lietots darbības vārds “sniegt”, tas attiecas uz pastiprinātu pienākumu informēt.

67. Informēšana par izmaiņām pamatlīgumu nosacījumos, kas tiek izskatīta šajā lietā, ir regulēta Direktīvas 2007/64 44. panta 1. punktā. Šīs tiesību normas pirmajā daļā ir noteikts, ka jebkādas izmaiņas pamatlīgumā, kā arī 42. pantā noteiktajā informācijā un noteikumos maksājumu pakalpojumu sniedzējam ir jāierosina saskaņā ar 41. panta 1. punktā paredzētajām prasībām un ne vēlāk kā divus mēnešus pirms to ierosinātās piemērošanas dienas. Informācija ir “jāsniiedz” direktīvas 41. panta 1. punkta izpratnē.

68. Direktīvas 2007/64 preambulas 27. apsvērumā ir ietvertas noderīgas vadlīnijas par jēdzieniem “sniegt” un “darīt pieejamu”. Saskaņā ar šo preambulas apsvērumu informācija ir “sniegta”, ja “maksājumu pakalpojumu sniedzējs pats pēc savas ierosmes attiecīgā laikā paziņo informāciju, [...] negaidot, kamēr maksājumu pakalpojumu lietotājs to lūgs”.

69. Ja informācija ir “darīta pieejama”, lietotājam ir jāuzņemas aktīvāka loma, pieprasot to no maksājumu pakalpojumu sniedzēja. Direktīvas 2007/64 preambulas 27. apsvērumā ir doti šādi gadījuma, kad informācija ir “darīta pieejama”, piemēri: proti, skaidri jāprasa tā maksājumu pakalpojumu sniedzējam, *jāreģistrējas bankas konta pastkastītē* vai jāiesprauž bankas karte kontu pārskatu drukātājā. Līdz ar to jēdziens “darīt pieejamu” paredz aktīvāku lomu maksājumu pakalpojumu lietotājam, kuram ir jāvēršas pie pakalpojuma sniedzēja, lai iegūtu informāciju.

70. Apstākļi, ka preambulas 27. apsvērumā “reģistrēšanās bankas konta pastkastītē” ir minēta kā informācijas, kura tiek “darīta pieejama”, piemērs, pretēji iesniedzējtiesas pārlicībai nav pretrunā direktīvas preambulas 24. apsvērumam, kurā interneta vietnes ir minētās kā iespējamie “pastāvīgie informācijas nesēji”. Apstākļi, ka elektroniska pastkastīte internetbankā varētu atbilst nosacījumiem, lai to uzskatītu par “pastāvīgu informācijas nesēju”, neliek secināt, ka banka informāciju klientam ir “sniegusi”. Kā jau iepriekš tas ir izskaidrots šo secinājumu 23.–26. punktā, datu nesējs, uz kura tiek sniegta informācija, ir nošķirams no veida, kādā informācija tiek nosūtīta.

71. Apstākļi, ka direktīvas preambulas 27. apsvērumā “bankas konta pastkastīte” ir iekļauta kā informācijas, kas ir “darīta pieejama”, piemērs, tieši nosaka saziņas, izmantojot internetbankas sistēmas, konkrētās īpašības.

72. BAWAG (kā arī iesniedzējtiesa) uzskata, ka izšķiroši ir noteikt, kurš ir izrādījis iniciatīvu paziņot informāciju. Ievērojot šo argumentāciju, tā kā maksājumu pakalpojumu sniedzējs ir ierosinājis nosūtīt informāciju klientam, izmantojot elektronisko pastkastīti internetbankā, informācija ir “sniegta” Direktīvas 2007/64 41. panta 1. punkta izpratnē.

73. Šādam viedoklim es nepiekrītu. Manuprāt, pārbaudot to, vai informācija tika “sniegta” vai tikai tika “darīta pieejama”, sākotnējā iniciatīva nav vienīgais vai izšķirošais faktors. Svarīgāka ir informācijas efektīva nosūtīšana. Informācijai, lai tā kļūtu lietotājam zināma, ir jāiziet ārpus pakalpojuma sniedzēja domēna. Līdz ar to, pat ja iniciatīva nosūtīt informāciju, izmantojot elektronisko pastkastīti internetbankā, var nākt no maksājumu pakalpojumu sniedzēja, šis kanāls pats par sevi nenodrošina to, ka informācija tiek efektīvi nosūtīta klientam tā, lai viņam tiktu darīts zināms par tās esamību.

74. Atgriežoties pie jau izmantotās paralēles ar “pirmsvirtuālo pasauli”, elektroniska pastkastīte internetbankā, kuru pārvalda pakalpojumu sniedzējs, līdzinās pasta kastītei pasta nodaļā vai personīgajam seifam, kas atrodas bankas telpās. Ja klientam netiek paziņots vai viņš netiek brīdināts, viņam adresētās vēstules, kuras tiek ievietotas šādā pastkastītē, nevar uzskatīt par tādām, kuras efektīvi sasniedz klienta personisko telpu.

75. Es piekrītu Polijas valdībai tajā ziņā, ka ir jānodala personīgs elektroniskais pasts un iekšēja elektroniska pastkastīte internetbankas sistēmā. Mūsdienās e-pasta konts ir ikdienišķs un parasts saziņas līdzeklis, kas ir vidusmēra klientu ikdienas dzīves sastāvdaļa. Savukārt, pat ja elektronisko pastkastīti internetbankā, lai arī ar dažiem ierobežojumiem, galu galā varētu tehniski pielīdzināt elektroniskajam pastam, to nevar pielīdzināt līdzeklim, kuru klienti regulāri izmanto vispārīgai ikdienas saziņai. Tā ir vide tikai viņu attiecībām ar konkrētu organizāciju (proti, šajā gadījumā banku) konkrētos bankas operāciju ietvaros. Tomēr parasti tā neatļauj veikt vispārēju saziņu ar citām trešajām personām. Turklāt nevar saprātīgi gaidīt, ka klienti ikdienā pārbaudīs katra pakalpojuma sniedzēja e-komunikācijas sistēmas, kuru skaits pastāvīgi pieaug, neskaitāmu līgumattiecību ietvaros.

76. Līdz ar to informācija, kas tiek ievietota elektroniskajā pastkastītē internetbankā, pat ja iniciators ir maksājumu pakalpojumu sniedzējs, neatstāj konkrēto bankas sfēru, lai nokļūtu klientu ikdienā izmantoto regulāro saziņas līdzekļu telpā. Šajā ziņā informācija nav “sniegta”.

77. Vēl jo vairāk tas tā ir, ja, informējot klientu saskaņā ar 44. panta 1. punkta otro daļu (ja ir vienošanās, ievērojot direktīvas 42. panta 6. punkta a) apakšpunktu), tiek uzskatīts, ka viņš ir pieņēmis izmaiņas pamatlīguma nosacījumos, ja līdz ierosinātajai izmaiņu spēkā stāšanās dienai viņš nav paziņojis maksājumu pakalpojumu sniedzējam par to, ka viņš tām nepiekrīt. Kā to ierosina Polijas vadība, ja šī informācija tiek paziņota tikai uz iekšējo elektronisko pastu internetbankā, ir iespējams vai visai ticami, ka klientiem nav zināms par to, ka viņiem ir pieejama jauna svarīga informācija.

78. Tomēr pilnības labad ir jānorāda, ka, lai nodrošinātu to, ka maksājumu pakalpojumu sniedzējs efektīvi “sniedz” informāciju saviem lietotājiem, var tikt izmantoti citi tehniskie risinājumi.

79. Manuprāt, informāciju var “sniegt”, izmantojot “divpakāpju” darbības. Var tikt izveidota sistēma, kura nodrošina to, ka uz klienta personisko elektronisko pastu tiek nosūtīts paziņojums vai brīdinājums (vai teksta īsziņa uz viņu privāto telefonu, vai pat vienkārša brīdinājuma vēstule), šādi klientam darot zināmu to, ka elektroniskajā pastkastītē internetbankā ir pieejami jauni ziņojumi. Manuprāt, šāda procedūra atbilstoši papildinātu informāciju, kura, izmantojot elektronisko pastkastīti internetbankā, tiek paziņota uz pastāvīga informācijas nesēja tā, lai tā tiktu “sniegta”. Šāda veida tehniskais risinājums nodrošinātu efektīvu informācijas sniegšanu maksājumu pakalpojumu lietotājam un tajā pašā laikā saglabātu tādas elektroniskā pasta sistēmas internetbankā priekšrocības kā iespēja nodrošināt vēstules saņemšanas apstiprinājumu.

80. Es nedomāju, ka šāda pieeja būtu pretrunā Tiesas vērtējumam spriedumā *Content Services*. Šajā lietā Tiesa tiešām apstiprināja to, ka, ja informācija, kura atrodas interneta vietnē, kļūst pieejama tikai ar patērētājam paziņotas saites palīdzību, Direktīvas 97/7 5. panta 1. punkta izpratnē šī informācija šim patērētājam nav nedz “sniegta”, nedz arī viņš to ir “saņēmis”²⁶. Tomēr atšķirīgi ir ne tikai Direktīvas 97/7 un Direktīvas 2007/64 mērķi, bet, šķiet, arī atbilstošo tiesību normu formulējumi šajos abos tiesību aktos neatbilst vienai un tai pašai shēmai²⁷. Turklāt apstākļi lietā *Content Services*, kad informācija tika nosūtīta tikai ar interneta saites palīdzību un kuri neatbilda kritērijiem, kas izvirzīti attiecībā uz “pastāvīgu informācijas nesēju”, ievērojami atšķiras no apstākļiem šajā lietā²⁸.

81. Piekrītot iesniedzējtiesai, es neuzskatu, ka (datorpeles) klikšķu skaitam, kas vajadzīgs, lai piekļūtu atbilstošajai informācijai, būtu jānosaka tas, vai informācija ir vai nav “sniegta”. Galu galā, attiecībā uz pamatlīgumiem Direktīvas 2007/64 izpratnē starp klientu un banku ir vienošanās par to, ka saziņa notiks, izmantojot elektronisko pastkastīti internetbankā. Vairākkārtīga klikšķināšana vai pat lietotārvārda un paroles ievadīšana ir darbības, kas nav ārpus to darbību loka, kuru veikšana tiek gaidīta no klientiem, lai saņemtu viņiem nosūtīto informāciju.

82. Visbeidzot, Komisija ir izvirzījusi argumentu, ka, ievērojot to, ka maksājumu pakalpojumu lietotājs ir piekritis saņemt informāciju uz elektronisko pastkastīti internetbankā, soli, kas ir jāveic, lai tajā ieietu, nav jāuzskata par iniciatīvu no klienta puses. Šim argumentam būtu divējādas sekas: pirmkārt, jebkura saziņa, izmantojot iekšējo elektronisko pastkastīti, būtu jāuzskata par “sniegtu”. Otrkārt, klienti, noslēdzot līgumu par internetbankas sistēmas izmantošanu, varētu brīvi “atteikties” no Direktīvā 2007/64 paredzētās aizsardzības.

83. Manuprāt, šis arguments būtu jānoraida.

84. Kā tas ir paredzēts Direktīvas 2007/64 preambulas 20. apsvērumā, patērētāji un uzņēmumi nav vienādā situācijā un tiem nav vajadzīga vienāda aizsardzības pakāpe. Atzīstot pēc būtības nevienlīdzīgās pozīcijas sarunu procesā, šajā preambulas apsvērumā vēl ir paredzēts, ka ir svarīgi nodrošināt patērētāju tiesības, līgumā paredzot noteikumus, no kuriem nevar atkāpties²⁹. Nevēlos būt pārmērīgi aizbildniecisks attiecībā uz patērētājiem, tomēr tāda faktiski ir patērētāju tiesību aizsardzības būtība.

85. Protams, no direktīvas 42. panta 4. punkta a) apakšpunkta izriet, ka puses var vienoties par saziņas līdzekļiem, lai pārsūtītu informāciju vai paziņojumus. Šajā ziņā preambulas 24. apsvērumā ir paredzēts, ka “par to, kādā veidā sniegt turpmāku informāciju par veiktiem darījumiem, maksājumu pakalpojumu sniedzējam un maksājumu pakalpojumu lietotājam vajadzētu spēt vienoties pamatlīgumā, piemēram, var vienoties par to, ka, izmantojot interneta bankas pakalpojumus, visa informācija par maksājumu

26 — Spriedums, 2012. gada 5. jūlijs, *Content Services* (C-49/11, EU:C:2012:419, 37. punkts).

27 — Direktīvas 97/7 5. panta 1. punkta un 4. panta 1. punkta dažādās valodu versijās, salīdzinot ar Direktīvas 2007/64 41. panta 1. punkta un 36. panta 1. punkta formulējumu, tiek izmantoti atšķirīgi jēdzieni. Skat. spriedumu, 2012. gada 5. jūlijs, *Content Services* (C-49/11, EU:C:2012:419, 35. punkts).

28 — Skat. spriedumu, 2012. gada 5. jūlijs, *Content Services* (C-49/11, EU:C:2012:419, 46. punkts).

29 — Tomēr šajā preambulas apsvērumā ir arī noteikts, ka ir lietderīgi ļaut uzņēmumiem un organizācijām vienoties citādi. Tomēr dalībvalstīm vajadzētu būt iespējai noteikt, ka mikrouzņēmumi būtu jāpielīdzina patērētājiem.

kontu ir pieejama tiešsaistē”. Tomēr apgalvojums, kas attiecas uz “turpmāku informāciju par veiktiem darījumiem”, neietekmē nedz nosacījumus par iepriekšēju vispārēju informāciju, kā tas paredzēts 41. panta 1. punktā, nedz informēšanas pienākumus attiecībā uz izmaiņām pamatlīgumā saskaņā ar Direktīvas 2007/64 44. pantu.

86. Turklāt atkāpes no Direktīvas 2007/64 III sadaļā minētā informēšanas pienākuma ir tieši paredzētas 34. pantā. Saskaņā ar šīs tiesību normas nosaukumu tā attiecas tikai uz mikromaksājumu instrumentiem un elektronisko naudu. Saskaņā ar direktīvas 34. panta 1. punkta b) apakšpunktu vienoties par atkāpēm no 44. pantā paredzētajām informēšanas prasībām var tikai šajā konkrētajā kontekstā³⁰. Turklāt informācija, kura saskaņā ar 44. panta 1. punktu ir jāsniedz par izmaiņām pamatlīgumā, neļauj veikt grozījumus vienojoties, kā tas ir attiecībā uz procentu likmes vai maiņas kursa izmaiņām, kurām tiek piemērots Direktīvas 2007/64 44. panta 2. punktā paredzētais regulējums.

87. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es uzskatu, ka Direktīvas 2007/64 44. panta 1. punkts, lasot to kopsakarā ar 41. panta 1. punktu, ir jāinterpretē tādējādi, ka informācija par izmaiņām pamatlīgumā, kuru maksājumu pakalpojumu sniedzējs nosūta, izmantojot vienīgi elektronisko pastkastīti internetbankā, nav uzskatāma par “sniegtu” šīs direktīvas 41. panta 1. punkta izpratnē, bet gan tikai par “darītu pieejamu” maksājumu pakalpojuma lietotājam.

V – Secinājumi

88. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz *Oberster Gerichtshof* (Augstākā tiesa, Austrija) jautājumiem atbildēt šādi:

- 1) Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 13. novembra Direktīvas 2007/64/EK par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū, ar ko groza Direktīvas 97/7/EK, 2002/65/EK, 2005/60/EK un 2006/48/EK un atceļ Direktīvu 97/5/EK, 44. panta 1. punkts, lasot to kopsakarā ar 41. panta 1. punktu un 4. panta 25) punktu, ir jāinterpretē tādējādi, ka informācija, kuru maksājumu pakalpojuma sniedzējs nosūta uz klienta elektronisko pastkastīti internetbankā, ir informācija uz “pastāvīga informācijas nesēja”, ar nosacījumu, ka elektroniskā pastkastīte internetbankā dod iespēju maksājumu pakalpojumu lietotājam uzglabāt informāciju, kas adresēta personīgi viņam, tā, lai tā būtu pieejama turpmākai atsaucei par informēšanas nolūkam atbilstīgu laikposmu. Turklāt tai ir jāļauj neizmainītā veidā atveidot uzglabāto informāciju, tādējādi novēršot to, ka pakalpojumu sniedzējs varētu piekļūt šai informācijai, grozīt vai dzēst to. Elektroniska pastkastīte internetbankā var būt arī piemērots kanāls informācijas nosūtīšanai elektronisko dokumentu veidā, ja šie dokumenti paši par sevi atbilst prasībām, kas izvirzītas attiecībā uz “pastāvīgu informācijas nesēju”, un ja šāda sistēma mudina lietotāju uzglabāt elektroniski un/vai izdrukāt šos dokumentus, izmantojot viegli pieejamu funkciju;
- 2) Direktīvas 2007/64 44. panta 1. punkts, lasot to kopsakarā ar 41. panta 1. punktu, ir jāinterpretē tādējādi, ka informācija par izmaiņām pamatlīgumā, kuru maksājumu pakalpojumu sniedzējs nosūta, izmantojot vienīgi elektronisko pastkastīti internetbankā, nav uzskatāma par “sniegtu” šīs direktīvas 41. panta 1. punkta izpratnē, bet gan tikai par “darītu pieejamu” maksājumu pakalpojuma lietotājam.

30 — Saskaņā ar šo tiesību normu atkāpe ir paredzēta tikai attiecībā uz “atsevišķiem maksājumu darījumiem, kuri nepārsniedz EUR 30 vai kuriem vai nu ir EUR 150 tērēšanas limits, vai arī uzkrāti līdzekļi, kas nekad nepārsniedz EUR 150”. Saskaņā ar 34. panta 2. punktu maksājumu darījumiem tikai valsts robežās šīs summas var tikt samazinātas vai divkāršotas, kā arī palielinātas priekšapmaksas maksājumu instrumentiem.